

پیامدهای انتخاب نادرست همسر

زهرا رضائیان*

مقدمه

خانواده‌های لجام‌گسیخته و متزلزل سبب پدید آمدن جامعه متزلزل می‌شوند. جامعه‌ای که در آن نشانی از خانواده سالم یافت نشود، میزان طلاق روز به روز بالا می‌رود و ازدواج‌های مطلوب و برنامه‌ریزی شده، کمتر صورت می‌گیرد. خانواده آسیب‌زا یا مسئله‌دار در اثر ازدواج‌های ناموفق به وجود می‌آید. در این نوع خانواده‌ها، مرزها نامشخص و مبهم است؛ اعضای خانواده استقلال رأی ندارند؛ ابراز آزادانه احساسات دچار مشکل می‌باشد و بحث و گفت‌وگو تعطیل است. این خانواده‌ها در حل مشکلات با دشواری‌های زیادی مواجه هستند. آستانه تحمل در میان آن‌ها بسیار پایین، و کشمکش و تنش بسیار بالاست. مشکلات توسط اعضا نادیده انگاشته می‌شود و آن‌ها درصدد یاری رساندن و یا کمک خواستن از یکدیگر نیستند. در حالی که اگر از همان ابتدای انتخاب همسر، دقت بیشتری صورت گیرد و ملاک‌های صحیحی برای انتخاب شریک زندگی در نظر گرفته شود، این آسیب‌ها بسیار کمتر می‌شود. در این مقاله، برخی پیامدهای انتخاب اشتباه و نادرست همسر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

انتخاب همسر

تشکیل زندگی سالم، متعادل و پایدار مانند هر امر مهم دیگری، به تفکر منطقی و

* کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث.

تلاش و کوشش نیازمند است. جوان باید بر اساس معیارهای اصولی و منطقی، همسر آینده خود را انتخاب کند؛ زیرا ازدواج تنها راه مطمئن و مشروع برای بقا و تربیت نسل سالم^۱ و شکل‌گیری جامعه سالم است که با ارضای گزینه جنسی از مسیری سالم و پاک، مانع گسترش فساد در اجتماع بوده و از این نظر نقش مهمی در سلامت و امنیت جامعه ایفا می‌کند. بیشترین مشکلات در زندگی خانوادگی، از این روست که دختر و پسر، همسر متناسب با خود را انتخاب نکرده‌اند. کفویت، اولین اصل مهم انتخاب همسر، و به معنای هم‌سویی در عقاید و اخلاق است؛ چنانکه پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرموده است: «أَنْكِحُوا الْأَكْفَاءَ وَأَنْكِحُوا مِنْهُمْ»^۲ به افراد هم‌سنگ و هم‌شان خود (از نظر ایمان و اصالت) زن بدهید و با هم‌شان خود ازدواج کنید». اگر یکی از دو پایه کفویت، یعنی هم‌سویی در اخلاق یا عقاید، استحکام لازم را نداشته باشد؛ ساختمان زندگی دچار تزلزل خواهد شد. این در حالی است که موافق بودن در عقاید و اخلاق، موجب می‌شود بسیاری از دغدغه‌های زائد از زندگی بیرون رود و انسان، مشغول چیزی بیش از آنچه مربوط به هدف آفرینش اوست، نگردد.^۳

ایمان و تقوا، ملاک اصلی انتخاب همسر است؛ زیرا زن و مرد با ایمان و تقوی، از هر جهت برای تربیت فرزندان صالح شایسته‌ترند.^۴ زن و شوهر با ایمان می‌توانند بر همه مشکلات زندگی، اعم از اقتصادی و روانی غلبه کنند و فرزندان خود را مطابق موازین و برنامه‌های دینی تربیت کنند. اصالت و شرافت خانوادگی، یعنی خوش‌نامی، نجابت، پاکیزه بودن، دینداری و بزرگواری نیز از دیگر ملاک‌هایی است که نقش تعیین‌کننده‌ای در تعالی همسران دارد. از این روست که رسول‌خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرموده است: «مَنْ زَوَّجَ كَرِيمَتَهُ مِنْ فَاسِقٍ فَقَدْ قَطَعَ رَحِمَهُ»^۵ هر کس دختر گرامی‌اش را به ازدواج مردی گنهکار در آورد، در حقیقت نسل خود را ضایع کرده است». تناسب

۱. نحل: ۷۲.

۲. محمدباقر مجلسی؛ بحارالانوار؛ ج ۱۰۰، ص ۳۷۵.

۳. ر.ک: محسن عباسی ولدی؛ از نو با تو (کتاب اول)؛ ص ۳۷ و ۳۸.

۴. نور: ۲۶.

۵. حسن بن فضل طبرسی؛ مکارم الاخلاق؛ ص ۲۰۴.

سنی، عفت و حجاب، حسن خلق، توانایی اداره زندگی، سلامت جسم و روان و نیز درایت و هوشمندی از دیگر ملاک‌ها و معیارهای صحیح و شایسته برای انتخاب همسر است.

ملاک‌هایی چون احساسات و علاقه زیاد، چهره و زیبایی طرف مقابل، وضعیت اقتصادی و موقعیت اجتماعی، وضعیت تحصیلی و نوع مدرک، فرار از تنهایی یا شرایط خانه پدری، رهایی از فشار دیگران برای ازدواج، ترس از بالا رفتن سن، امید به تغییر دادن طرف مقابل و ...^۱ ملاک‌های است که نه تنها می‌تواند زندگی آینده فرد را دچار مشکلات بسیاری کند؛ بلکه گاه به اشتباهی غیرقابل جبران تبدیل می‌شود و آینده فرد را به تباهی می‌کشاند. از همین روست که فرموده‌اند: «أَنْظُرُوا أَيْنَ تَضَعُ نَفْسَكَ وَ مَنْ تُشْرِكُهُ فِي مَالِكَ وَ تُطْلِعُهُ عَلَى دِينِكَ وَ سِرِّكَ»^۲ خوب دقت کن خودت را در کجا می‌نهی و چه کسی را در مالت شریک می‌گردانی و بر دین و اسرار ت آگاه می‌سازی».

آسیب‌های انتخاب اشتباه

۱. سلب آرامش

یکی از رسالت‌های اصلی ازدواج، ایجاد آرامش میان زوجین است؛ چنانکه قرآن نیز می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا»^۳ و یکی از نشانه‌های (لطف) او این است که برای شما از جنس خودتان جفتی آفرید که در کنار او آرامش یابید». یک ازدواج موفق با پاسخگویی صحیح به نیازهای عاطفی و جنسی انسان و بازداشتن او از گناهان، می‌تواند ارتباط بهتری میان او و پروردگارش برقرار کند. یاد خدا و ارتباط با او نیز سبب آرامش آدمی می‌شود. این در حالی است که وقتی ازدواج بر اساس ملاک‌های اشتباه و بدون تحقیق کافی صورت می‌گیرد، از سویی به نیازهای طرفین نیز به درستی پاسخ داده نمی‌شود و از سوی دیگر همسران در کنار یکدیگر احساس آرامش نمی‌کنند و از همراهی و هم‌صحبتی با یکدیگر لذت

۱. ر.ک: محسن عباسی ولدی؛ پانزده نکته درباره انتخاب همسر؛ ص ۵۰ - ۳۷.

۲. محمد بن یعقوب کلینی؛ الکافی؛ ج ۵، ص ۳۲۳

۳. روم: ۲۱.

نمی‌برند؛ بلکه بالعکس هنگامی که در کنار هم قرار می‌گیرند، یا مشاجره می‌کنند یا با تحمل یکدیگر فشار سنگینی به روح و روان خود وارد می‌نمایند. چنین زندگی‌ای همیشه در تنش آشکار یا پنهان است و با تألم روحی زن و مرد، مشکلات دیگری را فراروی زندگی آنها قرار می‌دهد.

۲. روابط فرا زناشویی

یکی از عواملی که به ساختار خانواده آسیب جدی می‌رساند، روابط فرا زناشویی است. از نظر روان‌شناسان میان تعارضات زناشویی و این نوع روابط، رابطه معناداری وجود دارد؛ به طوری که روابط فرا زناشویی، یکی از مهم‌ترین تهدیدها برای ثبات روابط زناشویی است. جامعه‌شناسان و روان‌شناسان دلایل مختلفی برای این روابط بیان کرده‌اند که از جمله آنها می‌توان به کنجکاوی، تنوع‌طلبی، مبارزه با ناکارآمدی و کسب اعتماد به نفس، سرگرمی، گریز از واقعیت، مشکلاتی در رابطه یا صمیمیت، انتقام و کنجکاوی جنسی اشاره کرد. در این میان، غفلت از ملاک‌های حقیقی انتخاب همسر و انتخاب اشتباه را نباید از نظر دور داشت. مشکلاتی که به سبب یک انتخاب اشتباه، گریبانگیر زوجین می‌شود و می‌تواند آنها را از یکدیگر دور و نسبت به هم سرد کند. در چنین شرایطی ممکن است آنها به جای حل مسئله، صورت مسئله را پاک کنند و به روابط فرا زناشویی کشیده شوند. پژوهشگران معتقدند هر اندازه فرد در انتخاب همسر به ملاک‌ها و معیارهای اصلی اهمیت بیشتری دهد، کمتر به سمت روابط فرا زناشویی گرایش پیدا می‌کند؛ زیرا ملاک‌های معنوی و مذهب سبب می‌شود فرد خود را در مقابل زندگی مشترک و مسائل آن، مسئول و متعهد بداند و در نتیجه برای پایداری و استحکام آن بیشتر تلاش کند.^۱

نبود صمیمیت و محبت واقعی که روح زوجین را به یکدیگر پیوند بزند، جذابیت‌های ظاهری زنانی که در جامعه به اصل حجاب پایبند نیستند و کنترل نکردن چشم در مردان، بر خلاف آنچه خداوند به آنان دستور داده است^۲ و نیز قوی نبودن ایمان در

۱. ر.ک: الهام عبداللهی و همکاران؛ «پیش‌بینی نگرش‌های مربوط به خیانت بر اساس ملاک‌های انتخاب همسر و نگرش مربوط به عشق»؛ فصلنامه علمی پژوهشی روانشناسی تحلیلی شناختی؛ شماره ۳۲، بهار ۱۳۹۷، ص ۲۵-۳۳.

۲. نور: ۳۰ و ۳۱.

وجود هر یک از زوجین، می‌تواند سبب گرایش آن‌ها به چنین روابطی و در نتیجه گسسته شدن روابط خانوادگی شود. زنی می‌گفت:

پدر و مادرم با ازدواجم موافق نبودند، ولی لجبازی من سبب شد موافقت کنند. وقتی وارد زندگی شدم، متوجه شدم همسر رفتارهای بچه‌گانه‌ای دارد. با بچه‌ها می‌نشست و بازی‌های کامپیوتری می‌کرد. وقتی دعویمان می‌شد، حرف‌های بچه‌گانه می‌زد. به پیشنهاد دیگران بچه‌دار شدم شاید زندگی‌ام بهتر شود، اما بدتر شد. شوهرم هیچ اعتقادی به دین نداشت و من هر چه تلاش کردم اعتقاداتش را تقویت کنم، بی‌فایده بود. پس از مدتی متوجه ارتباط همسرم با دختری شدم. همسرم به من خیانت می‌کرد. دیگر نتوانستم این شرایط را تحمل کنم و درخواست طلاق دادم.^۱

۳. آسیب‌پذیری فرزندان

انتخاب نادرست همسر، بر رفتار فرزندان نیز اثرگذار است. فضای بی‌روح و بی‌نشاط خانوادگی، گفتمان منفی و رفتارهای تحقیرآمیز و پر تحکم والدین و اعضای خانواده نسبت به یکدیگر و تقویت نیروی گریز از منزل می‌تواند سبب تعلق ناپایدار والدین و فرزندان به کانون خانواده و حتی فرار و پناه بردن آن‌ها به کانون‌های مجازی و پر خطر شود. در چنین خانواده‌ای، مشکلات و مسائل جزئی به راحتی به بحران تبدیل، امید به آینده روشن کم و انتقادهای غیرمنصفانه و رفتارهای پر خشونت، جایگزین شیوه‌های عاطفی و منطقی می‌شود. کنترل و نظارت ناکافی والدین بر رفتار، تماس‌ها و رفت و آمدهای فرزندان، جایگزین شدن برچسب زدن به جای رفتار خوشبینانه و اعتمادآمیز و کم‌توجهی و غفلت نسبت به نیازهای طبیعی فرزندان، به‌ویژه در دوران نوجوانی، سبب به وجود آمدن نیازهای غیر واقعی و انحراف‌های اخلاقی و احساسی آن‌ها می‌شود.^۲

۱. رضا مؤمنی و محسن باقی‌زاده؛ سیلاب زندگی؛ ص ۸۱.

۲. ر.ک: اسحاق ارجمند سیاه‌پوش و ندا پیرامون؛ «بررسی آسیب‌شناختی طلاق عاطفی از دید زنان (۲۰ تا ۳۹ ساله) و پیامدهای آن بر فرزندان ساکن در شهرک بعثت شهرستان ماهشهر»؛ فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات جامعه‌شناختی جوانان؛ سال پنجم، شماره چهاردهم، تابستان ۱۳۹۳، ص ۲۲ - ۹.

فرزندان از چنین فضایی، امنیت و آرامش دریافت نمی‌کنند؛ از این روست که دوست دارند بیشتر وقت خود را خارج از خانه و در میان دوستان‌شان سپری کنند. حضور آن‌ها در جامعه نا امن با ارتباط‌های ناسالم و وجود گرداب‌های انحراف، هم به خودشان و هم به جامعه آسیب می‌رساند.^۱ در چنین فضایی، فرزندان هیچ نگاه مثبتی به آینده و الگوی خوبی برای تشکیل زندگی نخواهند داشت. شاید آن‌ها نیز در آینده دچار مشکل پدران و مادران خود شوند.

۴. طلاق

طلاق عاطفی، اولین مرحله در فرآیند طلاق و زوال زندگی زناشویی است که دلایل گوناگونی از جمله اختلافات شدید اعتقادی، تفاوت‌های شخصیتی، فرهنگی، جنسیتی، خانوادگی، تربیت‌های متفاوت، خصوصیات شخصیتی ناسازگار و پافشاری دو طرف در به کرسی نشاندن عقیده و نظر خود، سن کم هنگام ازدواج، کار و اشتغال بیش از حد، مشکلات مالی و اقتصادی، اختلاف در زمینه مسائل جنسی و زناشویی، بی‌اعتمادی، ناپختگی در نوع رابطه با همسر، اختلاف با خانواده همسر، تأمین نشدن نیازهای عاطفی، نداشتن احساس تعهد و مسئولیت و ... دارد.^۲ در چنین شرایطی اگر چه زوجین زیر یک سقف زندگی می‌کنند، اما ارتباط میان آنان به طور کلی قطع شده یا بدون میل و رضایت است.^۳ این مشکل ارتباطی در سطح کوچک (خانواده)، می‌تواند در بُعد وسیع‌تر (جامعه) شیوع و گسترش یابد و روابط انسانی را دچار آسیب کند. با متزلزل شدن بنیان خانواده، بنیان‌های اخلاقی و اجتماعی نظام اجتماعی نیز متزلزل شده و جامعه به سوی مشکلات گوناگون سوق داده می‌شود.^۴

۱. ر.ک: محمود نصیری و همکاران؛ «بررسی مقایسه‌ای مشکلات ارتباطی نوجوانان با والدین از دیدگاه نوجوانان و والدین در دبیرستان‌های منتخب دولتی شهر اصفهان»؛ دو ماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد؛ دوره سوم، شماره دوم، تابستان ۱۳۸۰، ص ۳۸ - ۳۱.

۲. ر.ک: علی محمد رضایی و همکاران؛ «تعاملات عاطفی زوجین و نقش آن در طلاق عاطفی و اقدام به طلاق: یک پژوهش کیفی»؛ فصلنامه علمی پژوهشی خانواده‌پژوهی؛ سال سیزدهم، شماره ۵۲، زمستان ۱۳۹۶، ص ۶۴۰ - ۵۸۵.

۳. زهرا محمدی؛ بررسی آسیب‌های اجتماعی زنان در دهه ۱۳۸۰ - ۱۳۷۰؛ ص ۱۱۱.

۴. ر.ک: سوسن باستانی و همکاران؛ «پیامدهای طلاق عاطفی و استراتژی‌های مواجهه با آن»؛ فصلنامه علمی پژوهشی خانواده‌پژوهی؛ سال هفتم، شماره ۲۶، تابستان ۱۳۹۰، ص ۲۵۷ - ۲۴۱.

زمانی که هیچ راه حل مسالمت آمیز دیگری وجود نداشته باشد، آخرین راه حل برای توقف خشونت‌های خانگی، طلاق است؛ چنانکه در روایت آمده است: «مَا أَحَلَّ اللَّهُ شَيْئاً أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّلَاقِ: ^۱ نزد خداوند هیچ چیز حلالی مبعوض‌تر از طلاق نیست». متأسفانه امروزه بیماری طلاق در جامعه بسیار رواج یافته و حالت مسری به خود گرفته است؛ آن‌گونه که هر سال باید حسرت سال قبل را خورد. از سال ۱۳۸۹ هر سال حدود شش درصد نسبت به سال قبل ازدواج‌ها کاهش پیدا کرده و از ۸۹۰ هزار در سال ۸۹ به ۶۸۰ هزار در سال ۹۵ رسیده و آمار ازدواج در سال ۱۳۹۷ نسبت به ۱۳۹۶، حدود هشت درصد کمتر شده است. بنا بر آمار رسمی، ۵۵۰ هزار و ۵۶۵ رویداد ازدواج در سال ۱۳۹۷ تا ۱۵ تیرماه سال ۱۳۹۸ و ۱۷۵ هزار و ۶۱۴ طلاق در این مدت ثبت شده است.^۲

مهم‌ترین و اصلی‌ترین عامل این آسیب، نوع نگاه به زندگی و انتخاب همسر است. یکی از دلایل کمتر بودن طلاق در گذشته، نوع نگاه متفاوت زنان و مردان به زندگی بود. ارزش زندگی، بیشتر از میزانی بود که امروز قیمت‌گذاری می‌شود. در گذشته حتی نوع نگاه به خوشبختی و بدبختی نیز متفاوت بود. برای مثال مادری کردن، ارزش و ملاک موفقیت بود؛ هم‌چنان که احادیث بسیاری در این باره و ارزش و جایگاه مادری وجود دارد: «نیکی به پدر و مادر نشانه شناخت بنده شایسته خداست؛ زیرا هیچ عبادتی زودتر از رعایت حرمت پدر و مادر مسلمان به خاطر خدا، انسان را به رضایت خدا نمی‌رساند».^۳ متأسفانه امروزه وقتی زن به سبب زندگی مشترک و مسئولیت مادری، از تحصیلات رسمی و کسب درآمد باز می‌ماند، احساس بدبختی و شکست می‌کند.

انتخاب‌های احساسی مانند انتخاب در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی که امروزه بسیار رواج یافته و بر اساس منطق و درایت نیست، سبب می‌شود طرفین

۱. ابن ابی‌جمهور؛ *عوالی اللئالی العزیزیه فی الاحادیث الدینیة*؛ ج ۱، ص ۱۶۵.

۲. ر.ک: سایت خبری تحلیلی راهبرد معاصر؛ «آمار عجیب از ازدواج و طلاق‌های جوانان ایرانی»؛ ۱۳۹۸/۰۱/۲۸.

<https://rahbordemoaser.ir/fa/news/8869>

۳. محمدباقر مجلسی؛ *بحار الانوار*؛ ج ۷۱، ص ۷۷.

ویژگی‌های یکدیگر را به خوبی نشناسند. رابطه شکل گرفته بر اساس احساس، قدرت منطقی و معرفتی انسان را کاهش می‌دهد.^۱ توجه به زیبایی چهره، وضعیت اقتصادی و داشتن شغل ثابت به عنوان یک ضرورت حتمی و قطعی، داشتن مدرک تحصیلی بالا، داشتن سلامت جسمی و پرهیز از انتخاب فردی که اگرچه ممکن است دچار معلولیت باشد، اما زندگی عادی و خوبی دارد و نیز انتخاب بر اساس انتخاب والدین و بدون تحقیق کافی، سبب می‌شود شناخت به معنای واقعی خود صورت نگیرد و زوجین با شناخت کافی با یکدیگر ازدواج نکنند. چنانکه رسول‌خدا ﷺ فرمود:

هر که با زنی به خاطر مالش ازدواج کند، خداوند او را به مال وی واگذار خواهد کرد و هر که با او به خاطر زیبایی‌اش ازدواج نماید، در او چیزی را که خوشایند او نیست، خواهد دید و هر که با وی به خاطر دینش ازدواج کند، خداوند تمامی این مزایا را برای او جمع خواهد کرد.^۲

مردی که زندگی مشترکش به انتها رسیده بود، می‌گفت:

مادرم دختری را برایم پیدا کرده بود که همه معیارهای من برای ازدواج را دارا بود. وقتی به خواستگاری‌اش رفتیم، احساس کردم او نیمه گمشده من است. بدون تحقیق قابل توجه او را عقد کردم. بعد از گذشت مدتی روزی پسری جلوی راه مرا گرفت و گفت من نامزد سابق همسر شما هستم. ما سالها بود که قصد ازدواج داشتیم و شما زندگی‌مان را خراب کردید. با آن پسر دعوی مفصلی کردم. ماجرا را نیز برای همسرم بیان کردم. پدر همسرم آن نامزدی را تمام شده و آن پسر را یک مزاحم می‌دانست، اما همسرم بعد از مدتی درخواست طلاق داد و گفت: به اصرار پدر و مادرم با تو ازدواج کردم. حالا حسرت این را می‌خورم که ای کاش بیشتر تحقیق می‌کردم.^۳

۱. ر.ک: نادر رازقی و همکاران؛ «بررسی جامعه‌شناختی نگرش جوانان نسبت به ازدواج در فضای مجازی»؛ مجله علمی پژوهشی جامعه‌شناسی کاربردی؛ سال بیست و هشتم، شماره اول، بهار ۱۳۹۶، ص ۸۶ - ۶۷.

۲. محمد بن حسن حر عاملی؛ وسائل الشیعه؛ ج ۲۰، ص ۵۱.

۳. رضا مؤمنی و محسن باقی‌زاده؛ سیلاب زندگی؛ ص ۱۶.

نتیجه‌گیری

در انتخاب همسر به عنوان سنگ زیربنای یک زندگی موفق، باید با دقت عمل نمود. انتخاب‌هایی که بر اساس ملاک‌های ناصحیح صورت می‌گیرد، ممکن است پیامدهایی چون روابط فرا زناشویی، آسیب‌پذیری فرزندان و طلاق را به دنبال داشته باشد. این پیامدها نه تنها زندگی فردی و خانوادگی همسران را دچار مشکل می‌کند؛ بلکه در بُعد اجتماعی نیز برای جامعه مشکل‌آفرین می‌شود.

فهرست منابع

کتاب

۱. ابن ابی‌جمهور، محمد بن زین‌الدین؛ *عوالی اللئالی العزیزیه فی الاحادیث الدینیّه*؛ تصحیح مجتبی عراقی؛ قم: دار سیدالشهداء للنشر، ۱۴۰۵ق.
۲. حر عاملی، محمد بن حسن؛ *وسایل الشیعه*؛ تصحیح مؤسسه آل‌البیت علیهم‌السلام؛ قم: مؤسسه آل‌البیت علیهم‌السلام، ۱۴۰۹ق.
۳. طبرسی، فضل بن حسن؛ *مکارم الاخلاق*؛ چاپ چهارم، قم: شریف‌الرضی، ۱۴۱۲ق.
۴. عباسی‌ولدی، محسن؛ *از نو با تو (کتاب اول)*؛ چاپ دوم، تهران: بهار، ۱۳۷۹ش.
۵. _____، _____؛ *پانزده نکته درباره انتخاب همسر*؛ چاپ دوم، تهران: نشر و پژوهش معناگرا، ۱۳۸۶ش.
۶. کلینی، محمد بن یعقوب؛ *الکافی*؛ تصحیح علی‌اکبر غفاری و محمد آخوندی؛ تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ق.
۷. مجلسی، محمدباقر؛ *بحار الانوار*؛ تصحیح جمعی از محققان؛ بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.
۸. محمدی، زهرا؛ *بررسی آسیب‌های اجتماعی زنان در دهه ۱۳۸۰ - ۱۳۷۰*؛ تهران: روابط عمومی شورای فرهنگی اجتماعی زنان، ۱۳۸۳ش.
۹. مؤمنی، رضا و محسن باقی‌زاده؛ *سیلاب زندگی*؛ چاپ اول، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۹ش.

مقالات

۱. ارجمند سیاه‌پوش، اسحاق ارجمند و ندا پیرامون؛ «بررسی آسیب‌شناختی طلاق عاطفی

از دید زنان (۲۰ تا ۳۹ ساله) و پیامدهای آن بر فرزندان ساکن در شهرک بعثت شهرستان ماهشهر؛ فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات جامعه‌شناختی جوانان؛ سال پنجم، شماره چهاردهم، تابستان ۱۳۹۳، ص ۲۲-۹.

۲. باستانی، سوسن و همکاران؛ «پیامدهای طلاق عاطفی و استراتژی‌های مواجهه با آن»؛ فصلنامه علمی پژوهشی خانواده‌پژوهی؛ سال هفتم، شماره ۲۶، تابستان ۱۳۹۰، ص ۲۵۷-۲۴۱.

۳. حسینی، میمنت و همکاران؛ «بررسی اولویت معیارهای انتخاب همسر زوجین در شرف ازدواج شهر تهران در سال ۱۳۸۴»؛ دو ماهنامه علمی پژوهشی پژوهنده؛ سال دوازدهم، شماره ششم، بهمن و اسفند ۱۳۸۶، ص ۵۱۲-۵۰۵.

۴. رازقی، نادر و همکاران؛ «بررسی جامعه‌شناختی نگرش جوانان نسبت به ازدواج در فضای مجازی»؛ مجله علمی پژوهشی جامعه‌شناسی کاربردی؛ سال بیست و هشتم، شماره اول، بهار ۱۳۹۶، ص ۸۶-۶۷.

۵. رضایی، علی محمد و همکاران؛ «تعاملات عاطفی زوجین و نقش آن در طلاق عاطفی و اقدام به طلاق: یک پژوهش کیفی»؛ فصلنامه علمی پژوهشی خانواده‌پژوهی؛ سال سیزدهم، شماره ۵۲، زمستان ۱۳۹۶، ص ۶۴۰-۵۸۵.

۶. عبداللهی، الهام و همکاران؛ «پیش‌بینی نگرش‌های مربوط به خیانت بر اساس ملاک‌های انتخاب همسر و نگرش مربوط به عشق»؛ فصلنامه علمی پژوهشی روانشناسی تحلیلی شناختی؛ شماره ۳۲، بهار ۱۳۹۷، ص ۳۳-۲۵.

۷. نصیری، محمود و همکاران؛ «بررسی مقایسه‌ای مشکلات ارتباطی نوجوانان با والدین از دیدگاه نوجوانان و والدین در دبیرستان‌های منتخب دولتی شهر اصفهان»؛ دو ماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد؛ دوره سوم، شماره دوم، تابستان ۱۳۸۰، ص ۳۸-۳۱.

سایت‌ها

سایت خبری تحلیلی راهبرد معاصر؛ «آمار عجیب از ازدواج و طلاق‌های جوانان ایرانی»؛

۱۳۹۸/۰۱/۲۸، کد خبر: ۸۸۶۹